

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

MESLEKİ EĞİTİM MERKEZLERİ

TARİH DERSİ
(9. SINIF)
ÖĞRETİM PROGRAMI

2020

İÇİNDEKİLER

1. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI ÖĞRETİM PROGRAMLARI.....	2
1.1. ÖĞRETİM PROGRAMLARININ AMAÇLARI	2
1.2. ÖĞRETİM PROGRAMLARININ PERSPEKTİFİ.....	2
1.2.1. DEĞERLERİMİZ	3
1.2.2. YETKİNLİKLER.....	3
1.3. ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI	4
1.4. BİREYSEL GELİŞİM VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI	6
1.5. SONUÇ.....	7
2. TARİH DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN UYGULANMASI.....	8
2.1. ÖĞRETİM PROGRAMININ TEMEL FELSEFESİ VE GENEL AMAÇLARI.....	9
2.2. ALANA ÖZGÜ YETERLİLİK VE BECERİLER	10
2.3. ÖĞRETİM PROGRAMININ UYGULANMASINDA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR.....	11
2.3.1. DERS KİTABI YAZIMINDA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR	15
2.4. ÜNİTE, KAZANIM SAYISI VE SÜRE TABLOSU	16
2.5. DERS KİTABI FORMA SAYISI VE KİTAP EBADI.....	18
3. TARİH DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN YAPISI	19
3.1. PROGRAMIN YAPISI.....	19
3.2. ÜNİTE, KAZANIM VE AÇIKLAMALARI	20

1 || MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI ÖĞRETİM PROGRAMLARI

Bilim ve teknolojide yaşanan hızlı değişim, bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçları, öğrenme öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler bireylerden beklenen rolleri de doğrudan etkilemiştir. Bu değişim bilgiyi üreten, hayatta işlevsel olarak kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, empati yapabilen, topluma ve kültüre katkı sağlayan vb. niteliklerdeki bir bireyi tanımlamaktadır. Meslek edinme, bireylerin ve toplumların eğitimden beklentilerinde ön planda yer almaktadır. Mesleki eğitim; millî eğitim sisteminin bütünlüğü içinde tarım, sanayi ve hizmet sektörleri ile birlikte tüm mesleki ve teknik eğitim hizmetlerinin planlanması, araştırılması, geliştirilmesi, düzenlenmesi ve koordineli yönetim, denetim ve öğretim etkinliklerini kapsamaktadır. Mesleki ve teknik eğitim uygulamaları içinde yer alan belli plan ve program dâhilinde yapılan bu eğitim faaliyetlerinin amacı, toplumun devamlılığını sağlayacak uzman bireyler ve üretimin her kademesinde ihtiyaç duyulan nitelikli ara eleman gücü yetiştirmektir. Bu nitelik dokusuna sahip bireylerin yetişmesine hizmet edecek öğretim programları hazırlanırken salt bilgi aktaran bir yapıdan ziyade bireysel farklılıkları dikkate alan, değer ve beceri kazandırma hedefli ve anlaşılır bir yapı benimsenmiştir. Bu amaç doğrultusunda bir taraftan farklı konu ve sınıf düzeylerinde sarmal bir yaklaşımla tekrar eden kazanımlara ve açıklamalara, diğer taraftan bütünsel ve bir kerede kazandırılması hedeflenen öğrenme çıktıklarına yer verilmiştir. Her iki gruptaki kazanım ve açıklamalar da ilgili disiplinin yetkin, güncel, geçerli ve eğitim öğretim sürecinde hayatla ilişkileri kurulabilecek niteliktedir. Bu kazanımlar ve sınırlarını belirleyen açıklamaları, sınıflar ve eğitim kademeleri düzeyinde değerler, beceriler ve yetkinlikler perspektifinde bütünlük sağlayan bir bakış açısıyla yalın bir içeriğe işaret etmektedir. Böylelikle anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlayan, sağlam ve önceki öğrenmelerle ilişkilendirilmiş, diğer disiplinlerle ve günlük hayatla değerler, beceriler ve yetkinlikler çevresinde bütünleşmiş bir öğretim programları toplamı oluşturulmuştur.

1.1. ÖĞRETİM PROGRAMLARININ AMAÇLARI

Öğretim programları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 2. maddesinde ifade edilen "Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları" ile "Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri" ve "3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu" esas alınarak hazırlanmıştır. Eğitim ve öğretim programlarıyla sürdürülen tüm çalışmalar; okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim seviyelerinde birbirini tamamlayıcı bir şekilde aşağıdaki amaçlara ulaşmaya yöneliktir:

- Okul öncesi eğitimi tamamlayan öğrencilerin bireysel gelişim süreçleri göz önünde bulundurularak bedensel, zihinsel ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini desteklemek

- İlkokulu tamamlayan öğrencilerin gelişim düzeyine ve kendi bireyselliğine uygun olarak ahlaki bütünlük ve öz farkındalık çerçevesinde, öz güven ve öz disipline sahip, gündelik hayatta ihtiyaç duyacağı temel düzeyde sözel, sayısal ve bilimsel akıl yürütme ile sosyal becerileri ve estetik duyarlılığı kazanmış, bunları etkin bir şekilde kullanarak sağlıklı hayat yönelimli bireyler olmalarını sağlamak
- Ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak
- Mesleki eğitim merkezlerinden mezun olan öğrencilerin, ilkokulda ve ortaokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak

1.2. ÖĞRETİM PROGRAMLARININ PERSPEKTİFİ

Hızla kalkınan ve sanayileşen ülkemizde eğitim sistemimizin temel amacı; değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri, davranış ve iş alışkanlıkları ile yüksek verime sahip bireyler yetiştirmektir. Bilgi, beceri, davranış ve iş alışkanlıkları; öğretim programlarıyla kazandırılmaya çalışılırken değerlerimiz ve yetkinlikler bunlar arasındaki bütünlüğü sağlayan bağlantı işlevi görmektedir. Değerlerimiz toplumumuzun millî ve manevi kaynaklarından damıtılarak dünden bugüne ulaşmış ve yarınlarımıza aktaracağımız öz mirasımızdır. Yetkinlikler ise bu mirasın hayata ve insanlık ailesine katılmasını ve katkı vermesini sağlayan eylemsel bütünlüklerimizdir. Bu yönüyle değerlerimiz ve yetkinlikler birbirinden ayrılmaz bir şekilde teori-pratik bütünlüğündeki asli parçamızı oluşturur. Buradan yola çıkarak asgari ortak genel kültüre sahip; toplum sorunlarına duyarlı; ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmaya katkıda bulunma bilincine ve yeterliliğine sahip bireylerin yetiştirilmesine yönelik program anlayışı benimsenmiştir.

1.2.1. DEĞERLERİMİZ

Değerlerimiz, öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünümüze ve yarınlarımıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır.

Bir toplumun geleceği, değerlerini benimsemiş ve bu değerleri sahip olduğu yetkinliklerle ete kemiğe büründüren bireylere bağlıdır. Bu nedenle eğitim sistemimiz, her bir üyesine uygun ahlaki kararlar alma ve bunları davranışlarında sergileme yeterliliğini kazandırma amacıyla hareket eder. Eğitim sistemi sadece akademik açıdan başarılı ve belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı değildir. Eğitim sisteminin asli görevi temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek ve yeni neslin; değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmektir. Eğitim sistemi; değerleri kazandırma amacı çerçevesindeki işlevini, öğretim programlarını da kapsayan eğitim programıyla yerine getirir. “Eğitim programı”; öğretim programları, öğrenme öğretme ortamları, eğitim araç gereçleri, ders dışı etkinlikler, mevzuat gibi eğitim sisteminin tüm unsurları göz önünde bulundurularak oluşturulur. Öğretim programlarında bu anlayışla değerlerimiz; ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmemiştir. Bütün eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu olan değerlerimiz, öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer almıştır.

Öğretim programlarında yer alan “kök değerler”i de (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) kapsayan ahilik kültürü, öğrenme öğretme sürecinde kök değerlerle birlikte hayat bulacaktır.

1.2.2. YETKİNLİKLER

Eğitim sistemimiz; yetkinliklerde bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip karakterde bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları yetkinlikler; *Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi*'nde (TYÇ) belirlenmiştir. TYÇ, sekiz anahtar yetkinlik belirlemekte ve aşağıdaki gibi tanımlamaktadır:

Ana Dilde İletişim: Kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama (dinleme, konuşma, okuma ve yazma); eğitim ve öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşimde bulunmaktır.

Yabancı Dillerde İletişim: Çoğunlukla ana dilde iletişimin temel beceri boyutlarını paylaşmakta olup duygu, düşünce, kavram, olgu ve görüşleri hem sözlü hem yazılı olarak kişinin istek ve ihtiyaçlarına göre eğitim, öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi uygun bir dizi sosyal ve kültürel bağlamda anlama, ifade etme ve yorumlama becerisine dayalıdır. Yabancı dillerde iletişim, aracılık etme ve kültürler arası anlayış becerilerini de gerektirmektedir. Bireyin

yeterlilik seviyesi, bireyin sosyal ve kültürel geçmişi, çevresi, ihtiyaçları ve ilgilerine bağlı olarak dinleme, konuşma, okuma ve yazma boyutları ile farklı diller arasında değişkenlik gösterecektir.

Matematiksel Yetkinlik ve Bilim/Teknolojide Temel Yetkinlikler: Matematiksel yetkinlik, günlük hayatta karşılaşılan bir dizi problemi çözmek için matematiksel düşünme tarzını geliştirme ve uygulamadır. Sağlam bir aritmetik becerisi üzerine inşa edilen süreç, faaliyet ve bilgiye vurgu yapılmaktadır. Matematiksel yetkinlik, düşünme (mantıksal ve uzamsal düşünme) ve sunmanın (formüller, modeller, kurgular, grafikler ve tablolar) matematiksel modlarını farklı derecelerde kullanma beceri ve isteğini içermektedir. Bilimde yetkinlik, soruları tanımlamak ve kanıta dayalı sonuçlar üretmek amacıyla doğal dünyanın açıklanmasına yönelik bilgi varlığına ve metodolojiden yararlanma beceri ve arzusuna atıfta bulunmaktadır. Teknolojide yetkinlik, algılanan insan istek ve ihtiyaçlarını karşılama bağlamında bilgi ve metodolojinin uygulanması olarak görülmektedir. Bilim ve teknolojide yetkinlik, insan etkinliklerinden kaynaklanan değişimleri ve her bireyin vatandaş olarak sorumluluklarını kavrama gücünü kapsamaktadır.

Dijital Yetkinlik: İş, günlük hayat ve iletişim için bilgi iletişim teknolojilerinin güvenli ve eleştirel şekilde kullanılmasını kapsar. Söz konusu yetkinlik, bilgiye erişim ve bilginin değerlendirilmesi, saklanması, üretimi, sunulması ve alışverişi için bilgisayarların kullanılması ayrıca internet aracılığıyla ortak ağlara katılım sağlanması ve iletişim kurulması gibi temel beceriler yoluyla desteklenmektedir.

Öğrenmeyi Öğrenme: Bireyin kendi öğrenme eylemini etkili zaman ve bilgi yönetimini de kapsayacak şekilde bireysel olarak veya grup hâlinde düzenleyebilmesi için öğrenmenin peşine düşme ve bu konuda ısrarcı olma yetkinliğidir. Bu yetkinlik, bireyin var olan imkânları tanıyarak öğrenme ihtiyaç ve süreçlerinin farkında olmasını ve başarılı bir öğrenme eylemi için zorluklarla başa çıkma yeteneğini kapsamaktadır. Yeni bilgi ve beceriler kazanmak, işlemek ve kendine uyarlamak kadar rehberlik desteği aramak ve bundan yararlanmak anlamına da gelir. Öğrenmeyi öğrenme; bilgi ve becerilerin ev, iş yeri, eğitim ve öğretim ortamı gibi çeşitli bağlamlarda kullanılması ve uygulanması için önceki öğrenme ve hayat tecrübelerine dayanılması yönünde öğrenenleri harekete geçirir.

Sosyal ve Vatandaşlıkla İlgili Yetkinlikler: Bu yetkinlikler kişisel, kişiler arası ve kültürler arası yetkinlikleri içermekte; bireylerin farklılaşan toplum ve çalışma hayatına etkili ve yapıcı biçimde katılmalarına imkân tanıyacak; gerektiğinde çatışmaları çözecek özelliklerle donatılmasını sağlayan tüm davranış biçimlerini kapsar. Vatandaşlıkla ilgili yetkinlik ise bireyleri, toplumsal ve siyasal kavram ve yapılarla ilişkin bilgiye, demokratik ve aktif katılım kararlılığına dayalı olarak medeni hayata tam olarak katılmaları için donatmaktadır.

İnisiyatif Alma ve Girişimcilik: Bireyin düşüncelerini eyleme dönüştürme becerisini ifade eder. Yaratıcılık, yenilik ve risk almanın yanında hedeflere ulaşmak için planlama yapma ve proje yönetme yeteneğini de içerir. Bu yetkinlik, herkesi sadece evde ve toplumda değil işlerine ait bağlam ve şartların farkında olabilmeleri ve iş fırsatlarını yakalayabilmeleri için aynı zamanda iş hayatında desteklemekte; toplumsal ve ticari etkinliklere girişen veya katkıda bulunan kişilerin ihtiyaç duydukları daha özgün bilgi ve beceriler için de bir temel teşkil etmektedir. Etik değerlerin farkında olma ve iyi yönetişimi desteklemeyi de kapsar.

Kültürel Farkındalık ve İfade: Müzik, sahne sanatları, edebiyat ve görsel sanatlar dâhil olmak üzere çeşitli kitle iletişim araçları kullanılarak görüş, deneyim ve duyguların yaratıcı bir şekilde ifade edilmesinin öneminin takdiridir.

1.3. ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI

Hiçbir insan bir başkasının bire bir aynısı değildir. Bu sebeple öğretim programlarının ve buna bağlı olarak ölçme ve değerlendirme sürecinin “herkese uygun”, “herkes için geçerli ve standart olması” insanın doğasına terstir. Bu nedenle ölçme ve değerlendirme sürecinde azami çeşitlilik ve esneklik anlayışıyla hareket edilmesi şarttır. Öğretim programları bu açıdan bir yol göstericidir. Öğretim programlarından ölçme ve değerlendirmeye ait bütün unsurları içermesini beklemek, gerçekçi bir beklenti olarak değerlendirilemez. Eğitimde çeşitlilik; birey, eğitim düzeyi, ders içeriği, sosyal ortam, okul imkânları vb. iç ve dış dinamiklerden ciddi şekilde etkilendiği için ölçme ve değerlendirme uygulamalarının etkililiğini sağlamada öncelik, öğretim programlarından değil öğretmen ve eğitim uygulayıcılarından beklenir. Bu noktada özgünlük ve yaratıcılık öğretmenlerden temel beklentidir. Bu bakış açısından hareketle öğretim programlarında ölçme ve değerlendirme uygulamalarına yön veren ilkeleri aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

- Ölçme ve değerlendirme çalışmaları öğretim programının tüm bileşenleri ile azami uyum sağlamalı, kazanım ve açıklamaların sınırlarını esas almalıdır.
- Öğretim programı, ölçme sürecinde kullanılacak ölçme araç ve yöntemleri açısından uygulayıcılara kesin sınırlar çizmez sadece yol gösterir. Tercih edilen ölçme ve değerlendirme araç ve yönteminde, gereken teknik ve akademik standartlara uyulmalıdır.
- Eğitimde ölçme ve değerlendirme uygulamaları, eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır ve eğitim süreci boyunca yapılır. Ölçme sonuçları tek başına değil izlenen süreçlerle birlikte bütünlük içinde ele alınır.
- Bireysel farklılıklar gerçeğinden dolayı bütün öğrencileri kapsayan, bütün öğrenciler için genel geçer, tek tip bir ölçme ve değerlendirme yönteminden söz etmek uygun değildir. Öğrencinin akademik gelişimi tek bir yöntemle veya teknikle ölçülüp değerlendirilmez.

- Eğitim sadece “bilme (düşünce)” için değil “hissetme (duygu)” ve “yapma (eylem)” için de verilir; dolayısıyla sadece bilişsel ölçümler yeterli kabul edilemez.
- Çok odaklı ölçme ve değerlendirme esastır. Ölçme ve değerlendirme uygulamaları öğretmen ve öğrencilerin aktif katılımıyla gerçekleştirilir.
- Bireylerin ölçme ve değerlendirmeye konu olan ilgi, tutum, değer ve başarı gibi özellikleri zamanla değişebilir. Bu nedenle söz konusu özellikleri tek bir zamanda ölçmek yerine süreç içindeki değişimleri dikkate alan ölçümler kullanmak esastır.

1.4. BİREYSEL GELİŞİM VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI

Öğretim programlarının geliştirilmesi sürecinde, insanın çok yönlü gelişimsel özelliklerine dair mevcut bilimsel bilgi ve birikimi dikkate alınarak bütün bileşenler arasında ahengi dikkate alan harmonik bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu bağlamda bazı temel gelişim ilkelerine değinmek yerinde olacaktır.

Öğretim programları, insan gelişiminin belirli bir dönemde sonlanmadığı ve gelişimin hayat boyu sürdüğü ilkesi ile hazırlanmıştır. Bu nedenle öğretim programlarında, her yaş döneminde bireylerin gelişim özelliklerini dikkate alarak destekleyici önlemler alınması önerilmektedir.

Gelişim, hayat boyu sürse de tek ve bir örnek yapıda değildir. Evreler hâlinde ilerler ve her evrede bireylerin gelişim özellikleri farklıdır. Evreler de başlangıç ve bitişleri açısından homojen değildir. Bu nedenle programlar, olabildiğince bunu göz önünde bulunduran bir hassasiyetle yapılandırılmıştır. Programların amaçlarını ve kazanımlarını gerçekleştirme sürecinde gerekli uyarlamaların öğretmen tarafından yapılması beklenir.

Gelişim dönemleri ardışık ve değişmeyen bir sıra izler. Her evrede olup bitenler, takip eden evreleri etkiler. Öte yandan bu ardışıklık belirli yönelimlerle karakterize edilir: Basitten karmaşığa, genelden özele ve somuttan soyuta doğru gelişim gibi. Program geliştirme sürecinde söz konusu yönelimler hem bir alandaki yeterliliği oluşturan kazanım ve becerilerin ön şart ve ardılığı noktasında dikkate alınmış hem de sınıflar düzeyinde derslerin dağılımlarında ve birbirleriyle ilişkilerinde göz önünde bulundurulmuştur.

Öğretim programlarında, insan gelişiminin bir bütün olduğu ilkesi ile hareket edilmiştir. İnsanın farklı gelişim alanlarındaki özellikleri birbirleri ile etkileşim hâlinindedir. Söz gelimi dil gelişimi, düşünce gelişimini etkiler ve düşünce gelişiminden etkilenir. Bu nedenle öğretmenlerden; öğrencinin edindiği bir kazanımın, gelişimde başka bir alanı da etkileyeceğini dikkate alması beklenir.

Öğretim programları, bireysel farklılıklara ilişkin hassasiyetler göz önünde bulundurularak yapılandırılmıştır. Kalıtsal, çevresel ve kültürel faktörlerden kaynaklanan bireysel farklılıklar; ilgi, ihtiyaç ve yönelme açısından da kendini belli eder. Öte yandan bu durum, bireyler arası ve bireyin kendi içindeki farklılıkları da kapsar. Bireyler hem başkalarından farklılık gösterir hem de kendi içindeki özellikleri ile farklıdır. Örneğin bir bireyin soyut düşünme yeteneği güçlü iken aynı bireyin resim yeteneği zayıf olabilir.

Gelişim hayat boyu sürmekle birlikte bu gelişimin hızı evrelere göre değişkendir. Hızın yüksek olduğu zamanlar, gelişim açısından riskli ve kritik zamanlardır. Bu nedenle öğretmenlerin, gelişim hızının yüksek olduğu zamanlarda öğrencinin durumuna daha duyarlı davranması beklenir. Söz gelimi ergenlik dönemi kimlik edinimi için kritik dönemdir ve eğitim, bu dönemde kimlik edinimini destekleyici sosyal etkileşimleri artırır ve yönetir.

1.5. SONUÇ

Mesleki Eğitim Merkezleri Tarih Dersi Öğretim Programı, mesleki eğitim merkezlerinde eğitim öğretim gören öğrencilerin şartlarına uygun olarak millî kültürümüzün temeli olan ahilik anlayışıyla öğrencilere meslek hayatında katkı sağlayacak biçimde hazırlanmıştır.

Mesleki Eğitim Merkezleri Tarih Dersi Öğretim Programı hazırlanırken aşağıdaki hususlar dikkate alınmıştır:

- Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü Programlar ve Öğretim Materyalleri Daire Başkanlığına, mesleki eğitim merkezlerinde okutulan tarih dersi ile ilgili gelen görüş, öneri, eleştiri ve beklentiler uzman personel ve öğretmenlerden oluşan çalışma gruplarınca değerlendirilmiştir.
- Mesleki eğitim merkezlerinde görevli tarih öğretmenleri ile yöneticilerin tarih dersine yönelik fikir ve önerileri yüz yüze yapılan görüşmelerle alınmıştır.

2 || TARİH DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN UYGULANMASI

2.1. ÖĞRETİM PROGRAMININ TEMEL FELSEFESİ VE GENEL AMAÇLARI

On dokuzuncu yüzyılda ulus devletlerin ortaya çıkmasını takiben genel eğitim kurumlarına verilen en önemli görevlerden birisi, vatandaşlık bilinci gelişmiş bireyler yetiştirmek olmuştur. Bu doğrultuda dil ve edebiyatın yanı sıra tarih derslerine de özel önem verilmiştir. Bu dönemde, geçmişteki olay ve olguların tarihçiler tarafından ortaya konulduğu hâliyle öğrencilere aktarılmasını temel alan geleneksel tarih öğretimi anlayışı hâkim olmuştur. Yirminci yüzyılın son çeyreğinde gelişen yeni tarih öğretimi anlayışında ise bilgidен ziyade tarihsel düşünme becerileri ön plana çıkarılmış ve öğrencilere kanıt değerlendirme, eleştirel düşünme ve problem çözme gibi becerilerin kazandırılması hedeflenmiştir.

Öğrencilere geçmişe dair bilgiler verilmesi ve bu bilgiler aracılığıyla tarihe özgü çeşitli yeterlilik ve beceriler kazandırmak amacıyla hazırlanan Tarih Dersi Öğretim Programı, tarih biliminin doğasına uygun olarak sosyal bilimlerin farklı dallarının perspektif ve terminolojisinden yararlanılarak hazırlanmıştır. Bu öğretim programı anlayışı, öğrencilerin tarihteki farklı konulara bütüncül bir bakış açısıyla bakmasını sağlamanın yanında tarih derslerini daha anlaşılır ve zevkli hâle getirmeye de yardımcı olacaktır.

Kronolojik ve tematik anlayışların bir araya getirildiği bir yaklaşımla düzenlenen öğretim programıyla öğrenenlerin aktif olarak rol aldığı bir öğrenme ortamında tarihî bilginin yapılandırılması amaçlanmıştır.

Ünitelerin içeriğini oluşturan konuları ilgili kavramlarla beraber öğretmeyi hedefleyen öğretim programı, bu yapıyla anlamlı ve kalıcı öğrenmeye katkı sağlayacaktır. Öğretim programı her bir ünite de geçen temel kavram, olgu ve genellemeleri ön plana çıkarmaktadır. Tarihî olayların sağlıklı bir biçimde öğrenilebilmesi için her bir olayla ilgili temel kavram, olgu ve genellemeler arasındaki ilişkinin öğrenenler tarafından anlaşılması gerekmektedir. Öğrencilerin kavramlardan hareketle olgulara olgulardan da genellemelere ulaşmaları beklenir.

Tarih Dersi Öğretim Programı'nın içeriği hazırlanırken kavram ve olgulara dair soyut temalara ilişkin somut tarihî örneklerde Türk, İslam ve Anadolu tarihlerine ağırlık verilmiştir. Bu bakış açısı çerçevesinde içeriğin sunumunda insanlık tarihinin birikimi Türk ve Türkiye tarihinden seçilen olaylar merkezinde ele alınmıştır. Öğrencilerin tarihî olay ve olguları mekânın yanı sıra maddi, manevi bağlam ve yapılarla da ilişkilendirerek neden ve sonuçlarıyla birlikte derinlemesine analiz etmeleri amaçlanmıştır.

Bu yaklaşımla hazırlanan Tarih Dersi Öğretim Programı, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 2. maddesinde ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ile Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri esas alınarak aşağıda sıralanan amaçları gerçekleştirmek üzere düzenlenmiştir.

Bu programla öğrencilerin;

- Geçmişten bugüne insanlığın birikimli mirasını kavramaları,
- İnsanlık/dünya, Türk ve Türkiye (Anadolu) tarihinin farklı dönemlerini anlamak için gereken kavram, olay, olgu, kişi ve kurum bilgilerini kazanmaları,
- Türk, İslam ve Türkiye tarihinde rol oynamış önde gelen siyasi ve sosyal teşekküller ile önemli şahsiyetleri tanımaları,
- Yaşadıkları toplum, ülke ve dünyanın bugünlere nasıl geldiğinin farkındalığını kazanarak günümüzde olup bitenleri yorumlamayı ve geleceğe yönelik projeksiyonlar oluşturabilmeyi kapsayan bir tarih bilinci geliştirmeleri,
- İnsanlık tarihi bağlamında Türk milletinin ve Türk kültürünün geçmişten bugüne serüvenini takip etmeleri ve anlamaları,
- Türk medeniyetinin dayandığı temel değerleri kavramaları, benimsemeleri ve bunları davranışlarına yansıtmaları,
- Tarihî bir olay veya olgunun yerel, ulusal ve uluslararası boyut ve etkileşimleri olduğu konusunda farkındalık oluşturmaları,
- Tarihî olayların; meydana geldiği dönemin siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik ve dinî özelliklerini yansıttığını ve bu nedenle bir olayı değerlendirirken olayın meydana geldiği dönemin koşullarını dikkate almanın gerekliliğini kavramaları,
- Birincil ve ikincil kaynaklarda yer alan kanıtları belirleme, analiz etme, yorumlama ve değerlendirmeyi içeren tarihe özgü yeterlilik ve becerileri geliştirmeleri; edindikleri bilgilerin doğruluğunu ve geçerliliğini sorgulayarak kanıtla desteklenen çıkarımlarda bulunmaları,
- Millî kimlik ve aidiyet duygularını geliştirerek Türkiye'nin küreselleşen dünya içindeki yerini ve rolünü kavramaları,
- Geçmişin tarihî bilgiye dönüştürülmesi süreçlerinde tarihçilerin esas aldıkları ilkeler ile yararlandıkları yöntemleri ve kullandıkları becerileri birer yaşam becerisi hâline getirmeleri,
- Belirli bir tarihî olay veya olgunun farklı bakış açıları veya tarih görüşleri doğrultusunda çeşitli biçimlerde değerlendirilip yorumlanabileceği konusunda farkındalık oluşturmaları ve bu farklı anlayışlara saygı duymaları,
- Toplumsal birlik ve dayanışmanın sağlanması ve sürdürülmesinin yanı sıra millî kimliğin oluşmasında ortak tarihin rolünü kavrayarak kültürel ve tarihî mirasa sahip çıkan bireyler olarak yetişmeleri amaçlanmaktadır.

2.2. ALANA ÖZGÜ YETERLİLİK VE BECERİLER*

Tarih biliminin doğası ve tarihçilerin çalışma yöntemlerine dayanan bu beceriler; öğrencilerin tarihsel kavramlar ile geçmişteki olayları, olguları, gelişmeleri, kişileri, yerleri ve ilişkileri kendi özgün bağlamları çerçevesinde ele alıp analiz ederek kavramalarını sağlamaya yönelik kapasite ve yeterlilikleri ifade eder. Tarihsel düşünme becerileri aynı zamanda; öğrencilerin kronolojik olarak akıl yürütmelerine, geçmişteki olay ve olgular arasında neden-sonuç bağlantıları kurmalarına, sosyal yapılar, kurumlar ve siyasi teşekküllerin zaman içerisinde geçirdikleri değişimleri ile süreklilik arz eden özelliklerini kavramalarına, geçmişteki olay ve olguları güncel olay ve olgularla ilişkilendirmelerine olanak sağlamayı amaçlar.

Tarihsel düşünme becerileri aşağıda kısaca açıklanmıştır:

Kronolojik Düşünme Becerisi: Kronolojik düşünme tarih biliminin temelidir. Kronoloji, olayların ne zaman ve hangi sırayla meydana geldiğidir. Öğrencilerin kronoloji becerisi olmadan olaylar arasındaki ilişkileri incelemesi veya tarihteki sebep-sonuç ilişkilerini açıklaması imkânsızdır.

Kronoloji, tarihsel düşünmeyi düzenleyen zihinsel bir yapı işlevi görür. Bu becerinin kazanılmasının ön şartı gün, ay, yıl, dönem, çağ, yüzyıl vb. zaman kavramları ve takvim çeşitleri ile bunlara ait temel kavramların (MÖ, MS, yüzyıl vb.) karşılaştırmalı olarak öğretilmesidir.

Tarihsel Kavrama Becerisi: Tarihsel metinlerin en belirleyici özelliklerinden biri de tarihi olayları tutarlı bir şekilde yeniden düzene koymasındır. Bunun da ötesinde tarihsel metinler; tarihin akışı içerisinde insanların eğilimlerini, karşılaştıkları sorunları, yaşadıkları karmaşık dünyayı açıklama gücüne sahiptirler. Öğrenciler; öykü, biyografi, otobiyografi ve benzeri metinleri anlamak için bu metinleri zihinlerinde canlandırarak okuma yeteneğini geliştirmelidir. Bunu yaparken birey ve grupların niyetlerini, eğilimlerini, değer yargılarını, fikirlerini, umutlarını, şüphelerini, kararlarını, güçlü ve zayıf yanlarını göz önüne almalıdır.

Tarihsel metinleri kavramak ayrıca öğrencilerin tarihsel yaklaşım edinmelerini yani geçmişteki olayları yaşandığı dönemin şartları ve kavramlarıyla ele alarak o dönemi yaşayanların bakış açısıyla inceleyebilmelerini gerektirir. Bunun için öğrenciler; geçmişe ait buluntu, belge, günlük, mektup, sanat eseri, edebi ürün vb. kaynakları incelerken geçmiş bugünün kavram ve normlarıyla değerlendirmekten kaçınmayı öğrenmeli ve olayların meydana geldiği tarihsel bağlamı göz önünde bulundurmalıdırlar. Ayrıca bu önemli kazanımların ötesinde öğrenciler; tarihsel olayları yeniden açıklayan veya yorumlayan anlatıları da kavrayacak becerileri geliştirmeli, tarihsel akış içinde etkili olmuş güçler arasındaki ilişkiyi ve bu güçlerin olayların gidişatını nasıl etkilediğini analiz edebilmelidir.

* Burada yer alan beceri ve yeterliliklerin bir kısmı <http://www.nchs.ucla.edu/historystandards/standards-for-grades-k-4/historical-thinking-standards> adlı İnternet sitesinden özetlenerek tercüme edilmiştir.

Neden-Sonuç İlişkisi Kurma Becerisi: Açık bir şekilde görünmeseler de geçmişteki olay ve olgular bir veya daha fazla boyutuyla birbirleriyle ilişkili olabilmektedir. Bir olayın sonuçları veya oluşturduğu etkiler, başka bir olay veya olgunun ortaya çıkmasına yol açabildiği gibi olayın yönünün veya kapsamının belirlenmesine de sebep olabilmektedir. Öğrencilerin geçmişteki olay ve olgular arasındaki ilişkileri keşfedip bu ilişkileri göz önünde bulundurarak geçmişe bakmaları tarihî bilgiyi kendi özgün bağlamında değerlendirebilmeleri açısından önem arz etmektedir. Öğrencilerin tarihsel neden-sonuçlar arasındaki ilişkileri belirlemelerine, analiz etmelerine ve değerlendirmelerine olanak sağlanması bir olayın birden fazla sebep ve sonucunun olabileceğini kavramaları açısından da önemlidir.

Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi: Geçmişin her hangi bir kesiminde birden fazla gelişmenin aynı anda meydana geldiği muhakkaktır. Bunların bazıları hızla değişip dönüşürken bazılarının da uzun süreler devam ettiği görülür. Örneğin 1946 yılından itibaren Türkiye’de çok partili siyasi hayata geçilmesine rağmen aynı dönemde insanların yaşamında çok büyük değişiklikler olmamıştır. Siyasi sistemdeki bu değişim, daha uzun bir süre zarfında toplum hayatını etkilemeye devam etmiştir. Eğer öğrenciler, “1949 yılında Türkiye’de herhangi bir şey olmamıştır.” diyorlarsa bunun nedeni öğrencilerin geçmişi yalnızca bir “olaylar listesi” olarak görüyor olmalarıdır. Değişim ve sürekliliği anlamanın yollarından biri sağduyumuza güvenerek hangi dönemlerde hiçbir değişim olmadığına, hangi dönemlerde sınırlı değişimler gerçekleştiğine ve/veya hangi dönemlerde önemli değişimler meydana geldiğine bakmaktır. Değişim ve süreklilik konusunda bir yargıya varmadan önce, geçmişteki iki farklı tarih arasında veya geçmişteki bir zaman ile günümüz arasında nelerin değiştiğini ya da nelerin aynı kaldığını görmemiz gerekir. Osmanlı’dan Cumhuriyet’e geçişte yaşanan değişimler ve devam eden durumlar buna örnek olarak gösterilebilir.

Zaman içerisinde meydana gelen değişimleri bazen gelişme veya ilerleme bazen de gerileme veya bozulma olarak nitelendiririz. Tarih içerisindeki değişimlerin geçmişteki ve günümüzdeki farklı örneklerle karşılaştırılmalarına olanak sağlayan örnek olay incelemeleri, metin (mektuplar, gazete haberleri, biyografiler vb.) ve görsel (fotoğraf, film, resim vb.) analizleri bu becerinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Tarihsel Sorgulamaya Dayalı Araştırma Becerisi: Tarihsel düşünmenin belki de hiçbir boyutu, “tarih yazmak” veya “tarih çalışmak” kadar heyecanlı ve geliştirici değildir. Tarihsel sorgulama; konu hakkındaki kanıtların yeterince zengin olduğu, olayda yer alan insanların konuşurulduğu, olayla ilişkisi olan farklı bakış açıları ve farklı geçmişlere sahip insanların çıkar, inanış ve fikirlerini yansıttığı ölçüde iyi bir sorgulama türüdür. Öğrencilerin bir dokümanı, bir kaydı, arkeolojik bir kalıntıyı veya tarihsel bir mekânı incelemeleri teşvik edilir. Tarihsel sorgulamaya bir problemin tanımlanmasıyla başlanmalıdır. Metinde sunulan tarihsel anlatının kritik noktalarında sorgulama yapmak gerekmektedir. Bunun için geçmişe ait kanıtlar yardımıyla yani tarihsel dokümanlarla, tanıkların anlatımları, mektuplar, günlükler, buluntular ve fotoğraflarla çalışılmalı, tarihî mekânlara geziler düzenlenmeli ve sözlü tarih çalışmaları yapılmalıdır.

Kanıt temelli öğrenmeye dayanan bu süreçte, öğrencilerin belge veya buluntunun ait olduğu tarihsel dönem hakkındaki bilgileri ve bu konuya ilişkin ulaşabildikleri kaynaklar çok önemlidir.

Öğrencilerin ellerindeki kanıtlar, ele alınan konuyla ilgili bir yargıya varmak ya da bir sonuç çıkarmak için bazen yetersiz olabilir. Boşlukları doldurmak, eldeki belgeleri değerlendirmek ve güçlü bir tarihsel anlatı oluşturmak daha kapsamlı bilgiler ve daha geniş bir bakış açısı gerektirir. Bu noktada öğrencilere çeşitli kaynak ve materyallere erişim fırsatı sağlanmalıdır. Bu süreçte öğrenciler; ellerindeki malzemeleri hem gerçek olmaları ve güvenilirlikleri açısından hem de sundukları bilgiler açısından sorgulamayı, aralarındaki benzerlikleri ve farklılıkları tespit etmeyi ve elde ettikleri bilgilerden yola çıkarak kendi tarihsel metin ya da anlatılarını oluşturmayı öğrenebilirler. Böylece öğrenciler sorgulamaya dayalı araştırmanın kendi üretkenliklerine katkısını fark edeceklerdir. Yazılı tarihin bir insan yapımı olduğunu ve dolayısıyla geçmiş hakkındaki birçok yargının geçici ve tartışılabilir olduğunu daha iyi anlayacaklardır. Öte yandan dikkatli bir araştırmanın geçmişle ilgili sorunların üzerindeki sis perdesini kaldırabileceğini ve daha önce ortaya atılmış iddiaları çürütebileceğini kavrayacaklardır. Sorgulamaya dayalı tarihsel araştırmaya etkin olarak katılan öğrenciler, tarihçilerin geçmişi neden sürekli yeniden yorumladıklarını anlayacaklardır. Yeni yorumların sadece yeni bulunmuş kanıtlar doğrultusunda oluşturulmadığını, sonradan ortaya çıkan bakış açıları ışığında da oluşturulabileceğini öğreneceklerdir.

Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi: Öğrenciler tarihsel metni analitik bir bakış açısıyla inceleyebilen iyi bir tarih okuyucusu olmalıdır. Bunun için öğrencilerin; temel olguyu, doğru cevabı ve en geçerli yorumu bulma konusunda doğru bir bakış açısına sahip olmaları gerekir. Öğrencilere; “Amaca uygun okuyor muyum?”, “Öğrenmek istediğim bu mu?” gibi sorular sordurmak gerekir. Aksi takdirde öğrenciler her tarihsel metinde anlatılanların peşinen doğru ve gerçek olduğunu düşünebilirler. Bu tür sorunlar tarih ders kitaplarının tarihî bilgiyi geleneksel olarak aktarma biçimlerinden de kaynaklanmaktadır. Bu nedenle ders kitaplarında olgular belirlenmiş bir sonuca doğru sıralı bir şekilde sunulmaktadır. Bu sorunun üstesinden gelebilmek için ele alınan her konuyla ilgili birden fazla kaynak kullanmak gerekir. Böylece öğrencinin diğer tarih dokümanlarını ve buluntularını kullanarak geçmişe ilişkin farklı yorumları ve yaklaşımları görmesi mümkün olacaktır.

Tarih genellikle “geçmişte meydana gelen olaylar” olarak tanımlanır ve tarihten bu anlaşılır. Fakat yazılı tarih, sadece geçmişte olan olaylar değil bu olayların neden ve nasıl olduğu hakkında tarihçi ile olgular arasında gerçekleşen diyalogdur. Öğrenciler, tarihçilerin metinlerini oluştururken farklı olguları kullanabileceklerini ve bu olguları farklı yorumlayabileceklerini kavramalıdır. Tarihsel inceleme veya araştırma belirli bir tarihsel konu hakkındaki iddiaları inceleyip değerlendirerek eldeki kanıtlara dayalı geçici de olsa geçerli sonuçlara ulaşmaktır.

Tarihsel analiz ve yorum yapabilmek için öğrenciler tarihsel kavrama becerilerini kullanmalıdır. Örneğin tarihî bir doküman veya metnin yazarını ya da kaynağını belirleme ve geçerliliğini değerlendirme (tarihsel kavrama becerisi) birbiriyle ihtilafli tarih metinlerini karşılaştırmanın (tarihsel analiz ve yorum becerisi) ön koşuludur. Analiz yapma, kavrama ile ilgili beceriler üzerine inşa edilerek öğrenciden tarihçinin kanıtlarının ve bu kanıtlardan yola çıkarak yaptığı yorumlarının sağlamlığını değerlendirmesi istenir. İyi yazılmış tarihsel metinler, öğrencilerin tarihte neden sonuç ilişkilerini analiz etmelerini kolaylaştırır. Böylece öğrenci; toplumsal değişimin nasıl olduğunu, insanın eğilimlerinin önemini, süreç ve çıktılar kargaşası içinde insanın amaçlarını ve bunların diğer etkenler tarafından nasıl etkilendiğini analiz edebilir.

Tarihsel Sorun Analizi ve Karar Verme Becerisi: Sorun merkezli analiz ve karar verme etkinlikleri, öğrencilerin geçmişte insanların kritik anlarda yüz yüze geldiği sorun ve ikilemlerle karşılaşmalarını sağlar. Kritik dönemlerin sorun veya konularıyla yüzleşmek, mevcut alternatifleri analiz etmek, tercih edilmemiş seçeneklerin sonuçlarının ne olacağı hakkında değerlendirmeler yapmak ve bunları tercih edilmiş çözüm yollarının sonuçlarıyla karşılaştırmak öğrencilerin bu konulara ilgisini ve katılımını artıracaktır.

Sorun merkezli analiz ve karar verme etkinliklerinin iyi seçilmesi, öğrencilerin demokratik vatandaşlık anlayışı geliştirmelerine yardımcı olacaktır. Böylece öğrenci kamu yönetimi sorunlarını ve ahlaki ikilemleri tanımlar, sorunla ilgisi bulunan ve bu sorunun sonuçlarından etkilenmesi muhtemel olan kişilerin çıkar ve değer yargılarını analiz eder, bu ikilemi çözmek ve alternatif yaklaşımların sonuçlarını değerlendirmek için verileri kullanır, her yaklaşımın ahlaki boyutlarını değerlendirerek kazanç ve kayıplarını karşılaştırır. Böylece tarihsel sorun analizi bağlamında ve tarihsel belgede ortaya konan uzun vadeli sonuçlar ışığında insanların geçmişte uyguladıkları çözüm yollarını değerlendirir.

Geçmiş Geçmişteki İnsanların Bakış Açısıyla Bakabilme Becerisi veya Tarihsel Empati: Birçok öğrenci için geçmiş; bugünden tamamıyla farklı olan, kendilerinden farklı amaç, öncelik ve beklentilere sahip insanların çeşitli faaliyetlerde bulunduğu bir boyuttur. Diğer bir ifadeyle on beşinci yüzyıl Anadolu'sunda bir delikanlı veya genç kız olmak, günümüz Türkiye'sinde yaşayan, hangi modayı takip edeceğini, hangi marka cep telefonu veya ne tür özelliklere sahip bir tablet bilgisayar satın alacağını düşünen ve lise sonrasında eğitimine hangi alanda ve hangi üniversitede devam edeceği hususunda ailesiyle tartışmalara giren bir öğrenci için ne tür anlamlar ifade edebilir? Geçmişin kendi yaşantılarından bu derece uzak ve farklı olduğunu keşfetmek öğrenciler için oldukça zor ancak üstesinden gelinebilecek bir durumdur. Eğer öğrenciler geçmişteki sosyal yapıların nasıl ortaya çıktığını, bireyler ve grupların hangi değerlere, tutumlara ve inançlara sahip olduklarını ve bütün bunların insan davranışlarını nasıl etkileyip yönlendirdiklerini kavrayabilirlerse geçmiş denilen o farklı dünyanın kapılarını daha da aralayabilirler. Tarihsel duygudaşlık adı verilen bu beceri sayesinde öğrenciler; tarihî olay, olgu ve durumları anlatıcıların bize aktardıkları doğru, kapsamlı ve değişmez anlatılar biçiminde değerlendirilmesiyle ortaya çıkan anakronik öğrenme tuzaklarından da kurtulabilirler.

Tarihsel empati; geçmişteki insanların hayatlarını ve eylemlerini çevreleyip yönlendiren sosyal, kültürel, entelektüel ve duygusal etkenleri anlamak ve geçmiş hakkında bir çıkarım veya değerlendirme yaparken bunları hesaba katmak anlamına gelir. Tarihî bir olayın kahramanı olan insanlar tam anlamıyla birbirlerine zıt inançlara veya dünya görüşlerine dayanarak hareket etmiş olabilirler. Bu yüzden tarihsel empati, geçmişte ve günümüzde birbirlerinden farklılaşan çeşitli dünya görüşlerini, bakış açılarını ve insan faaliyetlerini anlayabilmek için de önemlidir. Her ne kadar empati kavramını içerse de tarihsel empati sadece kendimizi bir başkasının yerine koyarak onun gibi hissetmek, düşünmek ve eylemde bulunmak demek değildir. Bütün bunlara ilave olarak bugündeki bizler ile geçmişteki başkaları arasındaki birçok farklılığı bilmeyi, kavramayı ve hesaba katmayı da gerektirir.

Yukarıdaki beceri ve yeterliliklerin dışında öğretim programı öğrencilerin; geçmişten bugüne yaşanmış önemli olay, olgu ve kırılma noktalarıyla ilgili farkındalığını da geliştirmeyi hedeflemektedir.

Tarih derslerinde vurgulanması gereken diğer bir husus da “tarihsel önem”dir. Tarihsel önem, geçmişi anlama ve anlamlandırma amacıyla daha önceki dönemlerde olup bitmiş olay ve durumlar arasından bize ya da bugünde yaşayanlara daha anlamlı ve kıymetli görünenleri belirleyerek onlar üzerinde yoğunlaşma demektir.

2.3. PROGRAMIN UYGULANMASINDA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR

Tarih Dersi Öğretim Programı'nın işlevsel bir biçimde kullanılabilmesi için öğretmenlerin dikkat etmesi gereken hususlar aşağıda sunulmuştur:

- Tarih derslerinde anlamlı ve kalıcı öğrenmelerin meydana gelebilmesi için öğrencilerin bilmeleri gereken temel unsurlardan bir tanesi kavramlardır. Tarih öğretmenleri öğrencilerin ünitelerle ilgili bilgi düzeylerini tespit ettikten sonra, konu içinde temel kavramların öğretimine ilişkin uygulamalara (kavram haritaları, kavram ağları, yapılandırılmış grid, sözlük hazırlatma vb.) yer vermelidir.
- Tarih Dersi Öğretim Programı'nda önemli şahsiyetlere de vurgu yapılmaktadır. Tarihin şekillenmesinde önemli rol oynamış bu şahısların hayat ve kariyerleri ile tarihe mal olmuş eser ve faaliyetleri programda yer alan konu ve kazanımlarla ilişkilendirilerek öğretilmelidir.
- Öğretmenler konuların öğretiminde yer temelli öğrenmeye dayalı etkinliklere de yer vermelidirler. Bu çerçevede, öğretmen denetiminde sanal müze ziyaretleri, çevre ve okul imkânları uygun ise tarihî mekân ve müze ziyaretleri yapılmalıdır. Öğretmenler; ziyaretlerin ilişkilendirilen kazanım ve açıklamaları doğrultusunda planlanması, uygulanması ve sonuçlandırılması konusunda gerekli tedbirleri almalıdır.
- Çeşitli kazanımlarda verilen kronolojik sıralama, öğrencilerin kronolojik düşünme becerilerini desteklemeye yöneliktir. Sıralanan olay ve olguların ezberletilmesi yoluna gidilmemelidir.

- Öğretmenler, tarih dersi ile ilgili bilgi, beceri, değer ve tutumları öğrencilerine kazandırırken sadece ders kitaplarına bağlı kalmamalıdır. Öğretmenler, 9. sınıf düzeyini dikkate alarak mevzuata ve kazanımlara uygun olan öğretim materyallerini (sunum, etkinlik, çalışma kâğıtları, proje, okuma parçaları ile yazılı, görsel ve işitsel biçimlerdeki birinci ve ikinci elden tarihî kaynaklar vb.) hazırlamalı ya da EBA vb. ortamlarda var olan bu türden materyalleri derslerinde kullanmalıdır. Dijital kaynakların kullanımı hususunda Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen kurallara uyulmalıdır. Özellikle internetten indirilen materyallerin kullanımında intihal yapılmamalı, etik kurallara ve telif haklarına riayet edilmelidir.

2.3.1. DERS KİTABI YAZIMINDA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR

- Her kazanım ifadesinde ilgili konu içeriği ana hatlarıyla verilmiştir. Kazanımlara ilişkin açıklamalarda ise ilgili konuya dair sınırlamalar ve özellikle vurgulanması gereken hususlar belirtilmiştir.
- Önceki öğretim programlarıyla bu öğretim programı arasında mevcut konu benzerlikleri ders kitabı yazarını yanılgıya sevk etmemelidir. Ders kitabı yazarları kazanım ve açıklamalarının kapsam ve sınırlılıkları ile her üniteye ayrılan süreyi dikkate alarak içerik ve sunum tarzını belirlemelidir.
- Konu başlıklarının belirlenmesinde başlığın ilgili konunun bütün içeriğini kapsayacak kadar genel olmasının yanı sıra öğrencilerin dikkatini çekecek nitelikte olmasına da özen gösterilmelidir. Kitap yazarları gerek gördüklerinde konu başlıklarının altında alt başlıklara da yer verebilirler. Ancak öğrencinin dikkatinin dağılmaması için alt başlıkların sayısı çok arttırılmamalıdır.
- Ders kitabında aşağılayıcı ve düşmanlıklara zemin hazırlayan ayrıştırmacı bir dil kullanılmamalıdır.
- Ders kitabındaki görsellerin nitelikli olmasına özen gösterilmelidir. Görseller konunun amaç ve içeriğine uygun olmalı; kazanımlarla, öğrenme amaçlarıyla ve içerikle ilişkilendirilmelidir.
- Ders kitabının içeriği toplumsal cinsiyet eşitliği dikkate alınarak hazırlanmalıdır.
- Ders kitabındaki içerik kitap yazarlarının öznel değerlendirme ve yorumlarını içermemelidir.
- Çeşitli kazanımlarda verilen kronolojik sıralama, öğrencilerin kronolojik düşünme becerilerini desteklemeye yöneliktir. Sıralanan olay ve olguların ezberletilmesi yoluna gidilmemelidir.
- Konu işlenişlerinde ve kurgu metinlerde anakronizme düşülmemelidir.

- Kitap yazılırken alanın temel kaynakları kullanılmalı, alana ilişkin kavram ve terimler doğru bir biçimde yazılmalıdır. Bunun yanı sıra tarihle ilgili bilimsel çalışmaların yayımlandığı güncel kaynaklardan da yararlanılmalıdır.
- Ders kitabında ünite öncesinde öğrencilerin konuya ilgi ve meraklarını uyandıracak, hazır bulunuşluk düzeylerini belirlemeye yarayacak ve onların ele alınan konuyu daha önce öğrendiklerinin yanı sıra güncel gelişmelerle ilişkilendirmelerini sağlayacak hazırlık çalışmalarına yer verilmelidir.
- Ders kitabında geçmişe dair belgelerin yanı sıra resim, şiir, roman, biyografi, hikâye, mit, efsane ve özlü sözlere yer verilmelidir.
- Her bir ünitenin içeriğine özgü olan kavramlar ünite girişinde belirtilerek konu işlenişinin uygun aşamasında açıklanmalıdır. Ele alınan konunun anlaşılabilmesi için bilinmesi elzem olan ve aynı zamanda öğrencilerin seviyesine uygun kavramlar belirlenmelidir.
- Ders kitabındaki etkinlikler öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun ve kazanımlarla tutarlı olmalıdır.
- Konuların işlenişinde her bir kazanım ifadesinin vurguladığı “Tarihe Özgü Beceri ve Yeterlilikler” dikkate alınmalıdır. Örneğin kazanımlar işlenirken “değişim ve sürekliliği algılama” ile “tarihsel analiz ve yorum” becerilerinin öğrencilere kazandırılmasına yönelik etkinliklere yer verilebilir.
- Ünite sonu değerlendirme bölümlerinde dokümanlarla veya görsel unsurlarla (resim, fotoğraf, grafik, tablo vb.) desteklenmiş, düşünme becerilerini kullanmayı gerektirecek ve öğrencilerin konuyla ilgili öğrenme düzeylerini belirlemeye yönelik çoktan seçmeli, açık uçlu (kısa veya uzun cevaplı) sorulara yer verilmelidir. Sorular yapılandırılırken soruların kazanımların gerektirdiği bilgi, beceri ve değerlere uygun olmalarına dikkat edilmelidir.
- Ünitelerle ilişkili görsellere, okuma parçalarına, bilimsel metinlere, etkinliklere ve özlü sözlere yer verilirken millî, manevi ve evrensel değerler göz önünde bulundurulmalıdır.

2.4. ÜNİTE, KAZANIM SAYISI VE SÜRE TABLOSU

ÜNİTE	KAZANIM SAYISI	SÜRE (DERS)	ORAN (%)
1. TARİH, ZAMAN VE İNSAN	3	4	6
2. İLK VE ORTA ÇAĞ'DA DÜNYA	3	8	11
3. İLK VE ORTA ÇAĞ'DA TÜRK DÜNYASI	4	8	11
4. İSLAM MEDENİYETİNİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ	5	9	13
5. İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ VE SELÇUKLU MEDENİYETİ	8	10	14
6. BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI (1302-1453)	3	8	11
7. DÜNYA GÜCÜ OSMANLI (1453-1595)	3	8	11
8. DEĞİŞİM VE DEVRİMLER ÇAĞINDA AVRUPA	3	6	8
9. DEĞİŞEN DÜNYA DENGELERİ KARŞISINDA OSMANLI SİYASETİ (1595-1774)	3	5	7
10. ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE DENGE STRATEJİSİ (1774-1908)	4	6	8
TOPLAM	39	72	100

2.5. MESLEKİ EĞİTİM MERKEZLERİ TARİH DERSİ KİTAP FORMA SAYISI VE KİTAP EBADI

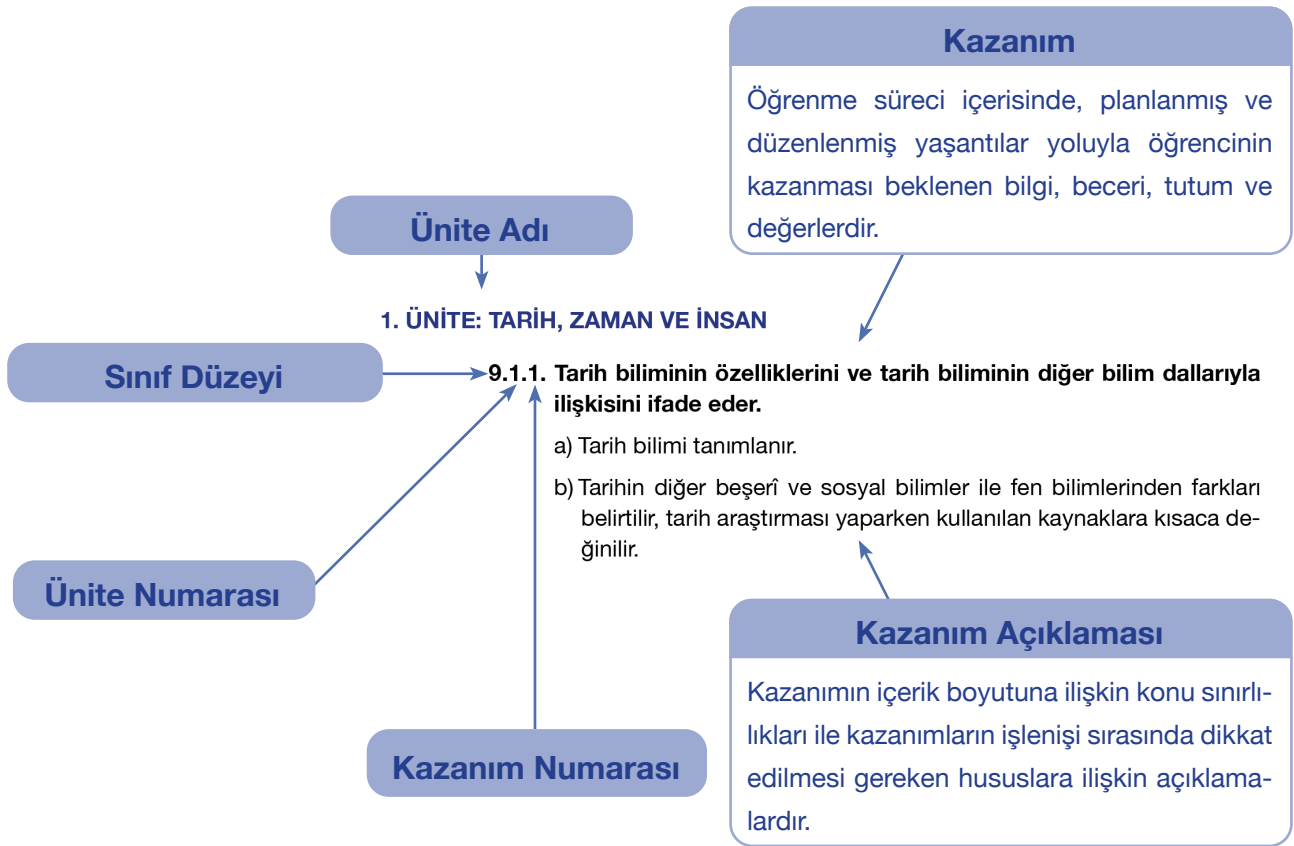
DERS KİTABI	FORMA SAYISI*	KİTAP EBADI
Tarih	14	19,5 x 27,5 cm

* Forma sayısı üst sınır olarak verilmiş olup daha az da olabilir.

MESLEKİ EĞİTİM MERKEZLERİ TARİH DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN YAPISI

3.1. PROGRAMIN YAPISI

Mesleki Eğitim Merkezleri Tarih Dersi Öğretim Programı'nın hazırlanmasında kronolojik ve tematik yaklaşımlar bir arada ele alınmıştır. Tarih Dersi Öğretim Programı'nın ünite yapısı şematik olarak aşağıda sunulmuştur:

3.2. ÜNİTE, KAZANIM VE AÇIKLAMALARI

1. ÜNİTE: TARİH, ZAMAN VE İNSAN

9.1.1. Tarih biliminin özelliklerini ve tarih biliminin diğer bilim dallarıyla ilişkisini ifade eder.

- a) Tarih bilimi tanımlanır.
- b) Tarihin diğer beşerî ve sosyal bilimlerle fen bilimlerindeki farkları belirtilir, tarih araştırması yaparken kullanılan kaynaklara kısaca değinilir.
- c) Tarihi bir olayı değerlendirmede olayın geçtiği dönemdeki şartların dikkate alınmasının önemi üzerinde durulur.
- ç) Tarihe yardımcı belli başlı bilim dallarına kısaca değinilir.

9.1.2. Tarih öğrenmenin, toplumda millî değerlerin korunmasındaki ve geliştirilmesindeki önemini kavrar.

- a) İçinde yaşanan toplum, ülke ve dünyanın günümüzdeki durumunu anlayabilmek, açıklayabilmek ve geleceği planlayabilmek için geçmişte yaşanan olaylar hakkında bilgi sahibi olmanın önemli olduğu vurgulanır.
- b) Toplumda millî bilincin oluşması, birlik ve beraberliğin sağlanmasında tarih bilincine sahip olmanın gerekliliği üzerinde durulur.

9.1.3. Zaman kavramının tarihi anlama ve anlamlandırmadaki önemini ifade eder.

- a) Zaman kavramı ve zamanla ilgili milat, yüzyıl, çağ kavramları açıklanır.
- b) Tarih öncesi çağlar ve tarih çağları, tarih şeridi üzerinde bu dönemlerin önemli olayları ile birlikte verilir.
- c) Yüzyıl hesaplamalarının nasıl yapılacağı basit örneklerle açıklanır.
- ç) Takvim kavramına, tarihte kullanılan takvim sistemlerine ve Türklerin kullandığı takvimlere kısaca değinilir.

2. ÜNİTE: İLK VE ORTA ÇAĞ'DA DÜNYA

9.2.1. İlk Çağ'daki belli başlı medeniyetleri ve bunların ortaya çıktıkları havzaların yerlerini (Asya, Orta Doğu, Anadolu, Avrupa) harita/haritalar üzerinde gösterir.

a) İlk Çağ'da Mezopotamya (Sümer, Akad, Babil, Asur), Mısır, Doğu Akdeniz (Fenike, İbrani), Avrupa (Yunan, Helen, Roma), Anadolu (Hatti, Hitit, Frig, Urartu, Lidya, İyon) medeniyet havzaları, bu havzalarda kurulan devletler ve bu devletlerin insanlığa önemli katkıları harita/haritalar üzerinde açıklamalı olarak gösterilir.

9.2.2. İlk Çağ'da yazının icadı, sözlü ve yazılı hukuk kurallarının oluşumu ile siyasi organizasyon türleri hakkında bilgi sahibi olur.

a) Yazının icadının insanlık tarihindeki önemi ve meydana getirdiği değişim açıklanır.

b) İlk Çağ'da sözlü ve yazılı hukuk kaynaklarına (akıl, gelenek ve kutsal kitaplar) ilişkin tarihî örneklere (Urkagina ve Hammurabi Kanunları, Hitit Hukuku ve Tevrat) değinilir.

c) Aristokrasi, monarşi, tiranlık, imparatorluk, demokrasi ve cumhuriyet gibi İlk Çağ'da ortaya çıkan siyasi organizasyon türlerinin özelliklerine kısaca değinilir.

9.2.3. Orta Çağ'da yeryüzünün çeşitli bölgelerinde kurulan siyasi ve sosyal yapıları ve dönemin ekonomik, askerî ve hukuki özelliklerini ifade eder.

a) Orta Çağ'ın çeşitli dönemlerinde ortaya çıkmış olan belli başlı siyasi yapılar [Doğu Roma (Bizans), Sasani, Moğol] ve bunların belirgin özellikleri açıklamalı harita/haritalar üzerinde gösterilir.

b) Orta Çağ'ın toplumsal yapısı [Doğu Roma (Bizans), Sasani, Moğol] hakkında kısaca bilgi verilir. Orta Çağ Avrupa'sında feodalite (derebeylik) rejiminin; halkın eşitsizliğine dayanan, toprağa dayalı bir yönetim sistemi olduğu vurgulanır.

c) Orta Çağ'da askerî ve ekonomik yapı [Doğu Roma (Bizans), Sasani, Moğol] hakkında kısaca bilgi verilir. Bu dönemde ticarete yön veren yollar (İpek Yolu, Baharat Yolu, Kürk Yolu) harita/haritalar üzerinde gösterilir.

ç) Orta Çağ'ın başlıca kanun metinlerinin (Roma Hukuku, Jüstinianus Kanunları, Cengiz Han Yasası) genel özellikleri tablo hâlinde verilir.

3. ÜNİTE: İLK VE ORTA ÇAĞ'DA TÜRK DÜNYASI

9.3.1. Türklerin Asya'da tarih sahnesine çıktıkları ve hâkimiyet kurdukları coğrafi alanları gösterir.

- “Türk” adının anlamı açıklanarak Türklerin ana yurdu harita üzerinde gösterilir.
- İlk Türk devletleriyle ilgili başlıca siyasi gelişmeler [Asya Hun Devleti'nin kurulması (MÖ 220), Asya Hun Devleti'nin yıkılması (216), Avrupa Hun Devleti'nin kurulması (370), Kavimler Göçü (375), Avrupa Hun Devleti'nin yıkılması (496), I. Kök Türk Devleti'nin kurulması (552), I. Kök Türk Devleti'nin yıkılması (630), II. Kök Türk Devleti'nin kurulması (682), II. Kök Türk Devleti'nin yıkılması (742), Uygur Devleti'nin kurulması (744) ve Uygur Devleti'nin yıkılması (840)] tarih şeridi üzerinde verilir. Asya Hun, I. Kök Türk, II. Kök Türk ve Uygur devletlerinin Türk tarihindeki önemli özellikleri infografik anlatım kullanılarak kısaca açıklanır.

9.3.2. İlk ve Orta Çağ'da Orta Asya'daki Türk siyasi teşekküllerinin güç ve yönetim yapısını yorumlar.

Asya Hun, Kök Türk ve Uygur devletlerinde gücün meşruiyet kaynağı (Gök Tengri ve Kut inançları), gücün maddi kaynakları (coğrafi yapı, konargöçer hayat tarzı, soy dayanışması ve silahlı güç), güç paylaşımı ve yönetim organizasyonu (kurultay, ikili teşkilat yapısı), “töre”nin Türk toplum yapısı ve hukuk sistemindeki yeri ve önemi ele alınır.

9.3.3. İslamiyet Öncesi Dönem'de Türklerin yaşadığı coğrafyalar ile hayat tarzları arasındaki ilişkiyi kavrar.

- Tarıma uygun olmayan bozkır coğrafyasının Türk topluluklarını konargöçer hayat tarzına yönelttiği vurgulanır.
- Türk topluluklarının çeşitli dönemlerde farklı coğrafyalara yaptıkları kitlesel göçler harita/haritalar üzerinde gösterilir ve göçlerin hayat tarzlarına etkisine değinilir.
- Türk hayat tarzının askerî kültüre etkilerine, Türk topluluklarının geliştirdiği ve dünya askerî tarihine mal olmuş teşkilat, teçhizat ve taktiklere (süvarilik, onlu teşkilat, ok ve yay, üzengi, Turan taktiği) değinilir.
- Millî kimlik, hatıra ve beklentilerin oluşumuna katkıda bulunan Orhun Kitabeleri ve bazı Türk destanlarından (Ergenekon ve Türeyiş) kısa örnekler verilir.

9.3.4. Asya merkezli Türk devletlerinin komşularıyla ilişkilerini açıklar.

- Asya’da kurulan ilk Türk devletlerinin komşuları Çin, Sasani ve Bizans devletlerinin konumları harita/haritalar üzerinde gösterilir. Ekonomik etkinliklerin komşu devletlerle yaşanan siyasi ve askerî ilişkilere etkisi üzerinde durulur.
- Hun, Kök Türk, Uygur ve Hazar siyasi teşekküllerinin, hâkimiyetleri altındaki topraklarda ticareti canlandırmaya yönelik politikaları ile bu politikaların gerekçeleri üzerinde durulur.

4. ÜNİTE: İSLAM MEDENİYETİNİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

9.4.1. İslamiyet’in doğuşu sırasında Arap Yarımadası’nın genel durumunu açıklar.

- İslam öncesi dönemde Mekke’deki ve Arap Yarımadası’nın geri kalan kısmındaki siyasi durum, komşu bölgelerle birlikte harita/haritalar üzerinde gösterilir ve toplumsal düzen ana hatlarıyla ele alınır. “Cahiliye Dönemi” kavramı toplum düzeni açısından kısaca açıklanır.
- Hz. Muhammed’in peygamber olması, Medine’ye hicret ve Medine Sözleşmesi üzerinde kısaca durulur.

9.4.2. Hz. Muhammed ve Dört Halife dönemlerinde Müslümanların Arap Yarımadası ve çevresinde siyasi hâkimiyet kurmaya yönelik faaliyetlerini açıklar.

- Hz. Muhammed Dönemi’nde Müslümanların kendilerini korumak ve İslam’ı yaymak üzere gerçekleştirdikleri savaşlar ve siyasi gelişmelerin önemi [Bedir Savaşı (624), Uhud Savaşı (625), Hendek Savaşı (627), Hudeybiye Barışı (628), Mekke’nin Fethi (630), Veda Haccı ve Hz. Muhammed’in vefatı (632)] tablo üzerinde ayrıntıya girilmeden açıklanır.
- Dört Halife Dönemi’nin siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmeleri ile ilgili temel bilgiler verilir.

9.4.3. Emeviler Dönemi siyasi gelişmelerinin İslam Devleti’nin yapısında meydana getirdiği değişimi ifade eder.

- Emeviler Dönemi’nde hilafetin saltanata dönüşmesi ve Emevilerin Arap olmayan Müslümanlara (Mevali) bakış açısının İslam’ın yayılmasına olan etkisi üzerinde durulur.
- Emeviler Dönemi’nde inanç ve siyaset ilişkisi ile keskinleşen mezhebi yönelimler ele alınır.

- c) Emeviler Dönemi'nde İslamiyet'in Asya, Kuzey Afrika ve Avrupa'da yayılışı harita/haritalar üzerinde gösterilir.
- ç) Endülüs'teki düşünce ve kültür dünyası hakkında kısaca bilgi verilir. İslam kültürünün Avrupa'ya etkilerine değinilir.

9.4.4. Abbasiler Dönemi'ndeki askerî ve siyasi gelişmeleri yorumlar.

- a) Abbasiler Dönemi'ndeki yönetim anlayışına ve mevali politikasının değişimine kısaca değinilir.
- b) Abbasiler Dönemi'nde Türklerin askerî ve idari görevlerde yer almalarına ve Afrika'da Türkler tarafından kurulan Tolunoğulları (868-905), İhşidîler (935-969), Eyyubiler (1174-1250) ve Memlûkler (1250-1517) devletlerinin önemli özelliklerine harita/haritalar üzerinde infografik anlatım kullanılarak değinilir.

9.4.5. VIII ve XII. yüzyıllar arasında İslam medeniyeti çerçevesindeki ilim faaliyetlerini açıklar.

- a) İslam medeniyetinin eğitim ve ilim kurumları (Beytü'l-Hikme, medreseler, kütüphaneler ve camiler) kısaca tanıtılır.
- b) İslam medeniyetinde kabul görmüş dinî (naklî) ve akli ilimler tablo üzerinde gösterilir.
- c) İslam dünyasında ortaya çıkan bilimsel gelişmelere ve bu gelişmelerin Avrupa'ya etkilerine kısaca değinilir.

5. ÜNİTE: İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ VE SELÇUKLU MEDENİYETİ

9.5.1. Türklerin İslamiyet'i kabul etmeye başlamaları ile Türkiye Selçuklu Devleti'nin kuruluşu arasındaki süreçte meydana gelen başlıca siyasi gelişmeleri tarih şeridi ve harita/haritalar kullanarak açıklar.

- a) Talas Savaşı (751), Karahanlı Devleti'nin kurulması (840), Gazneli Devleti'nin kurulması (963), Büyük Selçuklu Devleti'nin kurulması (1040), Harzemşahlar Devleti'nin kurulması (1097) kronolojik olarak verilir.
- b) İlk Türk İslam devletlerinin önemli özelliklerine ve hâkimiyet alanlarına harita/haritalar üzerinde infografik anlatım kullanılarak kısaca değinilir.

9.5.2. İslamiyet’i kabul eden ilk Türk devletlerinin siyasi ve sosyal yapısındaki değişimleri kavrar.

- Türklerin İslamiyet’i kabul etme sürecini etkileyen faktörlere değinilir. Türk topluluklarının İslamiyet’i kabullerinin bir anda ve toplu olarak değil aşamalı olarak ve farklı tarihlerde gerçekleştiği vurgulanır.
- İslam dininin Türk devlet ve toplum yapısına etkileri kısaca belirtilir.
- Dönemin yazılı eserleri olan “Kutadgu Bilig”, “Dîvânu Lûgati’t-Türk”, “Atabetü’l-Hakayık” ve “Divân-ı Hikmet”in temel özelliklerine kısaca değinilir.

9.5.3. Büyük Selçuklu Devleti Dönemi’nde yaşanan başlıca siyasi gelişmelerin Türk tarihindeki önemini ifade eder.

- Oğuz Türklerinin İslamiyet’i kabul etme sürecine kısaca değinilir.
- Büyük Selçuklu Devleti’nin kuruluşu ve Tuğrul Bey Dönemi’nde yaşanan askerî ve siyasi gelişmelere (Dandanakan Savaşı, Pasinler Savaşı ve Türklerin İslam dünyasının koruyucusu hâline gelmesi) değinilir.
- Malazgirt Savaşı’nın neden ve sonuçları kısaca açıklanır ve bu savaşın Anadolu’nun Türk yurdu hâline gelmesindeki önemine değinilir.
- Büyük Selçuklu Devleti’nin yıkılış sürecine değinilir.

9.5.4. Büyük Selçuklu Devleti’nin yönetim ve toplum yapısını açıklar.

- Büyük Selçuklu Devleti’nin yönetim ve toplum yapısı ana hatlarıyla ele alınır.
- Büyük Selçuklu Devleti Dönemi’nde bilimsel ve düşünsel alanlardaki gelişmelere değinilir. Edebiyat, mimari ve sanat alanlarındaki çalışmalar örnekler üzerinden verilir.

9.5.5. Anadolu’daki ilk Türk siyasi teşekküllerinin birbirleriyle ve çevre devletlerle olan ilişkilerini uzlaşma ve çatışma bağlamında yorumlar.

- XI. yüzyılda Anadolu’nun içinde bulunduğu duruma değinilir ve Anadolu’da kurulan ilk Türk beyliklerinin hâkimiyet sahaları harita/haritalar üzerinde gösterilir. Bu beyliklerin birbirleriyle ve çevre devletlerle olan ilişkilerine değinilir.
- Türkiye Selçuklu Devleti’nin kurulması ve Doğu Roma İmparatorluğu ile mücadeleleri çerçevesinde Miryokefalon Savaşı’na değinilir. Savaşın yapıldığı yer açıklamalı harita üzerinde gösterilir.

9.5.6. Türklerin Anadolu'da devletleşme sürecini etkileyen faktörleri açıklar.

Türkiye Selçuklu Devleti'nin teşkilat yapısı ve sosyokültürel özelliklerine değinilir.

9.5.7. Türkiye Selçuklu Devleti ve Eyyubi Devleti ile Haçlılar arasındaki mücadelelerin İslam dünyası ve Avrupa coğrafyasına olan sosyo-kültürel etkilerini yorumlar.

Haçlı Seferleri'nin güzergâhları, tarihleri, tarafları, komutanları (Sela-haddin Eyyubi vurgulanmak üzere) harita/haritalar üzerinde infografik anlatım kullanılarak kısaca açıklanır.

9.5.8. Moğol İstilasının Anadolu'da meydana getirdiği siyasi ve sosyal değişimleri kavrar.

- Moğol İstilasına karşı Türkiye Selçuklu Devleti'nin ittifak arayışlarına değinilir.
- Babailer İsyanına kısaca değinilir.
- Kösedağ Savaşı ve sonuçlarına değinilir. Türkiye Selçuklu Devleti'nin dağılması üzerine Anadolu'da Türk siyasi birliğinin bozulduğuna ve Anadolu'da İkinci Beylikler Dönemi'nin başladığına vurgu yapılarak kurulan beylikler harita üzerinde gösterilir.

6. ÜNİTE: BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI (1302-1453)

9.6.1. Osmanlı Beyliği'nin kuruluş ve devletleşme sürecini siyasi, sosyal ve ekonomik açılardan değerlendirir.

- XIII. yüzyılın sonlarında Anadolu'nun jeopolitik durumuna değinilir. Anadolu ve çevresinde yer alan devletler harita üzerinde gösterilir.
- Osmanlı Beyliği sınırlarının genişlemesinin farklı fetih yöntemleri ile aşamalı olarak gerçekleştiği vurgulanır. Bu dönem hükümdarlarının siyasi ve askerî faaliyetleri kronolojik biçimde verilerek önemli gelişmeler (Ankara Savaşı, Fetret Devri, İsyanlar) üzerinde durulur.
- Rumeli'deki iskân (şenlendirme) ve istimâlet (uzlaştırıcı fetih) politikalarının amaçları ve etkileri açıklanır. Rumeli'deki fetihlerin kalıcı olmasında öne çıkan temel unsurlar (dervişler, aşiretler, akıncı uç beyleri, Ahiyân-ı Rûm, Bâciyân-ı Rûm) üzerinde durulur.

9.6.2. Kuruluştan dünya gücü hâline geçiş döneminde Osmanlı Devleti'nin askerî yapılanmasının sosyal ve ekonomik hayata etkilerini yorumlar.

- a) Osmanlı Devleti'nin ilk dönem askerî teşkilatlanmasına değinilir.
- b) Osmanlı Devleti'nin ordu sisteminde Tımarlı Sipahiler ile Yeniçeri Ocağı arasındaki farklılıklar şema ile gösterilir.
- c) Tımar sisteminin özellikleri siyasi, sosyal ve ekonomik açılardan ele alınır.

9.6.3. Osmanlı yönetim sistemindeki temel yapılanmaları ve öne çıkan kültürel gelişmeleri açıklar.

- a) Osmanlı devlet idaresinin unsurları olan seyfiye, kalemiye ve ilmiye sınıflarının görev ve yetkileri şema üzerinde açıklanır.
- b) Sultan II. Murat Dönemi'ndeki kültürel gelişmelere değinilir.
- c) Osmanlı Devleti'nin ilk döneminde öne çıkan sanat dallarına (hat, çini, minyatür, taş süslemeciliği, tezhip, dokumacılık, ahşap işleme-ciliği, sedefkârlık) değinilir.

7. ÜNİTE: DÜNYA GÜCÜ OSMANLI (1453-1595)

9.7.1. İstanbul'un Fethi'nin nedenlerini, fetih sürecini ve fethin stratejik sonuçlarını irdeler.

- İstanbul'un Fethi'nin Türk ve dünya tarihi bakımından önemine siyasi ve ekonomik açılardan değinilir.
- İstanbul'un Fethi'nin Osmanlı Devleti'nin kurumsallaşmasındaki rolü ve fethin kültürel etkileri kısaca ele alınır.

9.7.2. İstanbul'un Fethi sonrasında 1453-1595 yılları arasında meydana gelen başlıca siyasi ve askerî gelişmeleri tarih şeridi ve harita/haritalar kullanarak açıklar.

- Bu dönem hükümdarlarının (Sultan II. Mehmet, Sultan II. Bayezit, Sultan I. Selim, Sultan I. Süleyman, Sultan II. Selim, Sultan III. Murat) önemli siyasi ve askerî faaliyetleri tablo hâlinde kronolojik olarak verilir. Bu faaliyetlerin önemli sonuçlarına değinilir.
- Bu dönemde Osmanlı Devleti'nin uyguladığı ekonomi politikaları, ticaret yolları ve kapitülasyonlar (imtiyaz) bağlamında ana hatlarıyla ele alınır.
- Coğrafi Keşifler'in Osmanlı Devleti'nin Akdeniz hâkimiyetinde meydana getirdiği değişimler üzerinde durulur.

9.7.3. İstanbul'un Fethi sonrası Osmanlı Devleti'nin merkezî teşkilatını, toplumsal ve ekonomik yapısını kavrar.

- Osmanlı merkezî idaresinde padişah ve yönetimdeki değişimler üzerinde durulur.
- Osmanlı Beyliği'nin kuruluşundan XVII. yüzyıla kadar şehzadelerin yetiştirilme usulü ve bunun Osmanlı yönetimine etkisi vurgulanır.
- Millet sistemi sayesinde farklı dinî ve kültürel kimliklere sahip toplum kesimlerini idare etmenin mümkün olduğu vurgulanır.
- Osmanlı toplumsal ve ekonomik yapısı (lonca teşkilatı, vakıf sistemi, vergi ve toprak düzeni) hakkında kısaca bilgi verilir.

8. ÜNİTE: DEĞİŞİM VE DEVRİMLER ÇAĞINDA AVRUPA

9.8.1. Avrupa'da siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda yaşanan gelişmelerin düşünce sahasındaki etkilerini yorumlar.

- Coğrafi Keşifler'in sebepleri ve sonuçlarına kısaca değinilir.
- Avrupa'da Katolik Kilisesi'nin baskısı ve vesayetinin (skolâstik düşünce), düşünce sahasındaki etkilerine (Rönesans, Reform, Bilim Devrimi, Aydınlanma Çağı) kısaca değinilir.

9.8.2. Fransız İhtilali'nin siyasi ve toplumsal etkilerini irdeler.

- Fransız İhtilali'nin siyasi oluşumunda etkili olan unsurlara değinilir.
- Fransız İhtilali sonucunda yayılan fikir akımlarına ve bu akımların uluslararası etkilerine değinilir.
- Avrupa'da yaşanan 1830 ve 1848 ihtilallerinin sosyoekonomik ve sosyopolitik etkilerine kısaca değinilir.

9.8.3. Sanayi Devrimi'ne yol açan nedenleri ve devrimin sonuçlarını açıklar.

- Coğrafi Keşifler ile birlikte ortaya çıkan yeni ekonomik gelişmelerin (ham madde artışı, üretimin hızlanması ve pazar ihtiyacı) sömürgecilik ve Sanayi Devrimi süreçlerini tetiklediği vurgulanır.
- Sanayi Devrimi'nin ekonomik, siyasi ve sosyal etkileri üzerinde durulur.

9. ÜNİTE: DEĞİŞEN DÜNYA DENGELERİ KARŞISINDA OSMANLI SİYASETİ (1595-1774)

9.9.1. 1595-1700 yılları arasında meydana gelen başlıca siyasi gelişmeleri ve değişen siyasi koşullar karşısında Osmanlı Devleti'nin uyguladığı politikaları kavrar.

- Dönemin önemli siyasi ve askerî gelişmeleri [Haçova Muharebesi (1596), Zitvatorok Antlaşması (1606), Hotin Antlaşması (1621), Kasr-ı Şirin Antlaşması (1639), Girit'in Fethi (1669), Bucaş Antlaşması (1676), Bahçesaray Antlaşması (1681), II. Viyana Kuşatması (1683), Karlofça Antlaşması (1699) ve İstanbul Antlaşması (1700)] kronolojik olarak verilir.
- Osmanlı-İran ilişkilerine ve doğu sınırını büyük ölçüde belirleyen Kasr-ı Şirin Antlaşması'na değinilir.

- c) Habsburg İmparatorluğu ile yapılan uzun savaşlar neticesinde imzalanan Zıttorok Antlaşması ile birlikte Avrupa diplomasisinde mütakabiliyet esasının kabul edildiği açıklanır.
- ç) Osmanlı Devleti'nin karşı karşıya kaldığı stratejik tehditlere (Lehistan, Venedik, Avusturya, Rusya ve Malta) ve toprak kayıplarına ana hatlarıyla değinilir.

9.9.2. 1700-1774 yılları arasında meydana gelen başlıca siyasi gelişmeleri tarih şeridi ve harita/haritalar üzerinde gösterir.

- a) Başlıca siyasi gelişmeler olarak Prut Antlaşması (1711), Pasarofça Antlaşması (1718), Belgrad Antlaşması (1739), kapitülasyonların sürekli hâle gelmesi (1740), Çeşme Baskını (1770) ve Küçük Kaynarca Antlaşması (1774) kronolojik olarak verilir.
- b) Karlofça Antlaşması sonrasında Osmanlı Devleti'nin Rusya, Venedik ve Avusturya devletleri ile olan askerî ve siyasi mücadeleleri ana hatlarıyla ele alınır.

9.9.3. XVII ve XVIII. yüzyıllarda Osmanlı devlet düzenindeki değişimi ve yenilikleri yorumlar.

XVII. yüzyıl sonrasında devlet kurumlarındaki bozulmayı önleme çabasına ve bu süreçte yaşanan politika değişikliğine değinilir. Lale Devri ıslahatları hakkında bilgi verilir.

10. ÜNİTE: ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE DENGİ STRATEJİSİ (1774-1908)

9.10.1. 1774-1908 yılları arasında meydana gelen başlıca siyasi gelişmeleri tarih şeridi ve harita/haritalar üzerinde gösterir.

Başlıca siyasi gelişmeler olarak Kırım'ın Rusya tarafından ilhakı (1783), Fransız İhtilali (1789), Yaş Antlaşması (1792), Fransızların Mısır'ı işgali (1798), Sırp İsyanı (1804), Sened-i İttifak (1808), Bükreş Antlaşması (1812), Viyana Kongresi (1815), Rum İsyanı (1821), Navarin Olayı (1827), Edirne Antlaşması (1829), Fransızların Cezayir'i alması (1830), Kütahya Antlaşması (1833), Hünkâr İskeleyi Antlaşması (1833), Balta Limanı Antlaşması (1838), Tanzimat Fermanı (1839), Londra Antlaşması (1840), Londra Boğazlar Sözleşmesi (1841), Kırım Savaşı (1853-1856), ıslahat Fermanı (1856), Paris Antlaşması (1856), Kanun-ı Esasi'nin ilanı (1876), Osmanlı-Rus Savaşı (1877-1878), Ayastefanos Antlaşması (1878), İngilizlerin Kıbrıs'ı işgali (1878), Berlin Antlaşması (1878), Düyûn-ı Umûmiye İdaresinin kurulması (1881) ve İngilizlerin Mısır'ı işgali (1882) kronolojik olarak verilir.

9.10.2. XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'ne yönelik politikaları kavrar.

- a) Fransız İhtilali'nin etkisi ile oluşan Sırp ve Rum (Yunan) isyanlarına değinilir.
- b) Mehmet Ali Paşa İsyanı ile Boğazlar Sorunu'nun ortaya çıkışı ve bu gelişmelerin uluslararası siyasetteki yerine değinilir.
- c) Rusya'nın Osmanlı üzerindeki hedefleri Kutsal Yerler Sorunu ve Kırım Savaşı ile 1877-78 Osmanlı Rus Savaşı'na (93 Harbi) ve savaşın sonunda ortaya çıkan siyasi gelişmelere (Berlin Kongresi, Ermeni Sorunu'nun ortaya çıkışı) değinilir.

9.10.3. XIX. yüzyılda modernleşme arayışlarının Osmanlı devlet ve toplum yapısına yansımalarını yorumlar.

- a) Sened-i İttifak'ın (1808), Tanzimat (1839) ve Islahat (1856) fermanlarının Osmanlı Devleti'nin demokratikleşme sürecine katkılarını ana hatları ile değinilir.
- b) Osmanlı Devleti'nin dağılmasını önlemeye yönelik olarak gündeme gelen fikir akımları (Osmanlıcılık, İslamcılık, Türkçülük, Batıcılık) üzerinde durulur.

9.10.4. 1876-1908 arasında yaşanan siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmeleri yorumlar.

- a) İtalya ve Almanya'nın güçlenmelerinin Osmanlı siyaseti ve ekonomisi üzerindeki etkilerine değinilir.
- b) I. Meşrutiyet Dönemi'ndeki gelişmelerin, demokratikleşme yolunda atılan adımlar olduğu vurgulanır.
- c) 1878 sonrası Sultan II. Abdülhamit Dönemi gelişmeleri üzerinde durulur.

